

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

18. de Definitione per causas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

De definitione per partes

CAPVT XVII.

Cicero de hac definitione oratorum agit 3. de orat. scilicet 208. et in oratore 117. Definitio per partes duplex.

Lactantius 1. 2. c. 5.

Quando intimas rerum formas, etiam obscuritate humanis ingenijs uacua uallauit, uarios definiendi modos coguntur indagare, ipsi plerumque Dialectici, sed Oratores, qui delectationem, & pompam querunt, non modò non coguntur, uerum lubentius, feciliusque in hoc genere versantur, quod uarijs definitionum generibus ostendam.

Primum occurrit, & illud quidem satis uisitatum, per partes constatum; cum uidelicet singulas partes amplexi rem describimus, quod duobus potissimum modis prestari solet. Primum, cum breuiter, & strictè res exprimitur, ut si domum, subtractionem ex tecto, fundamentis, & partibus definiam, tantum, spatium duodecim mensium, mensem, spatium triginta dierum.

Altero, cum ornatiùs, enucleatiùsque, ut in illustrioribus argumentis sæpè contingit, partes assignantur. Si quæras a Lactantio, quid sit sphaera Archimedis? Es concauum (dicit) uarijs circulis, Aequatore, Zodiaco, coluris, tropicis, definitore confectum, quo similitudinè mundi, ac figuram Archimedes machinatus est. In quo solem, ac lunam composuit, ut inæquales motus, & cælestibus similes conuersionibus, singulis quasi diebus efficerent, & non modò accessus solis, & recessus, uel incrementa, diminutionesque luna; uerum etiam stellarum, uel errantium, uel uagatum dispares cursus, orbis ille dum uertitur, exhiberet. In quo genere discretissimè luit Claudianus.

Iupiter in paruo cum cerneret aera uictor
Risit, & ad superos talia uerba dedit.
Nucisno mortali progressa potentia cura?
Iam motu in fragili luditur arte labor.
Iura poli, rerumque fidem, legesque Deorum,
Ecce Syracusius transiit arte sanex:
Inclisus uarijs famulatur spiritus astris,
Et uiuum certu motibus urget opus.
Percurrit proprium mentis us signifer annum,
Et simulata nouo Cynthia mensis redit.
Iamque suum uoluens audax industria mundum.
Gaudet, & humana sidera mente regit.
Partes primarias expressit, Vitrum, Spiri-

tum, deinde Solem, Lunam, Stellas. Hæ Definitiones cum ita fusæ extiterint, descriptiones dicuntur. Et hæc est optima describendi ratio, in rebus maximè corporeis singulas partes enucleate prosequi.

De Definitione per causas.

CAPVT XVIII.

Secunda ratio definiendi, eaque ornatiùs fit per causas, à quibus profluunt effecta: hæc enim per magis inter se cognationis uinculo continentur. Sic Aristoteles (de partibus animalium) iram definiuit, ebullitionem sanguinis circa cor, non quod hæc propriè sit iracundia, sed quod eo sanguinis ardore, huiusmodi exciteretur affectus. Hoc uouerat Homerus, cum Agamemnonis iracundiam describès, canit.

ἰρήνην ἔμπεδον ἀμυγδαλαίων
Περικλῆος ἄρα ἵδι πρὸς λαμπροῦς
ἕκτερον.

Aristot. 1. de animal.

Hom. Iliad. 1.

Et Claudianus.

Iram sanguinis regio sub pectore cordis
Protegit, imbutam flammis, amidamque nocendi,
Præcipitemque sui rabie succensa tumescit,
Contra hinc repulsata manu, euenque omnia
Ierum
Duce, ut, & requiem membris uesana negaret,
Inuenit puluionis open, mandidumque fluentis
Præbuit, ut tumida ruerent in mollia fibra.

Claud. P. negr. de 3. con. Rom.

Cum autem quatuor sint rerum causæ, rariùs per formas internas, quia latent; nec sæpè per finem, quia minus rei imaginem exprimit; sæpius per materiam, per causam efficientem sæpissimè, definiunt oratores, quod ita pleniorè rei, quam definiunt, cognitionem mentibus ingenerent, cum præsertim simile producat sibi simile, magnumque sit inter causas efficientes, & effecta commercium. Quamobrem Æschylus in Prometheus, ubi horribiles illos Ætææ tumultuantis æstus expressit, subiicit causam quanquam fabulosè, ut Poëta:

Τέτοιο

De definitione per effecta.

CAPVT XIX.

Tertius definiendi modus ad oratorias definitiones, & amplificationes aptissimus fit per effecta, estque apud quosque eloquentie aucthores frequentissimus: præter multa, quæ ex Cicerone passim in amplificatione notavi, proferam vnum ex D. Ambrosio locum artificiosissime expressum. (Ebrietas fomentum libidinis, ebrietas incitium insaniz, ebrietas venenum sapientiz. Hæc sensus hominum mutat, & formas, per hæc fiunt ex hominibus equi adhiuientes. Siquidem naturali vapore corporis calidi, & præter naturam vini calore inflammati, cohibere se non queunt; & in bestiales libidines excitantur, ut nullum tempus præscriptum habeant, quod doceat indulgere concubitu. Vocem amittunt, colore variantur, oculis ignescunt, ore anhelant, fremunt naribus, in furore ardescunt, sensu excidunt. Hinc phrenesis periculosa, hinc calculi gratis poena, hinc exitialis cruditas, hinc vomitus frequens, semefas epulas cum internorum viscerum cruore fundentium. Hinc etiam vanæ imagines, incerti visus, instabilis gressus, umbras sæpè transiliunt sicut foueas. Nutat his cum facie terra, subitò erigi, & inclinari videtur, & quasi vertatur, timentes in faciem ruit, & solum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus sibi videntur includi. Murmur in auribus, tanquam maris fluctuantis fragor, & resonantia fluctu littora. Canes si videt in leones arbitrantur, & fugiunt. Alij risu soluantur incondito, Alij inconsolabili more deplorant, alij cernunt irrationabiles pavores. Vigilantes somniant, dormientes litigant. Vita his somnium est, somnus his mors est.) Hæc est definitio, siue descriptio per effecta, cuius imitatio, latum ut vides, dicendi campum suggerit. Prouidendum tamen ne nimis leues effectorum minutiz disquirantur. Deinde, ut quæ in longa descriptione afferantur, ordinem inter se, & decoras ab uno ad alterum transitiones habeant.

Eschil. in Prometheus.

Τοῖον δὲ Τυφὸν ἐξαναζήσει χθλὸν
Θερίοις ἀπλῆσι βδέσει πυρπύρον ἄλλης.
Hanc autem Typhon ebulliens exuelat iram,
Ferventibus talis immensa & flammis uota tempestas.

Seneca in Oedipo.

Atque in eo longè prudentius Seneca, quàm Sophocles, qui in Oedipo, terram illam grassantis pestis stragem. descriprurus, incipit:
Iam nocte pulsa dubius effulsit, dies,
Et nubi mæstum squalida exoritur imbrar,
Lamenq; flamma triste luæ sic a gerens.
At ille inter tot miserandos effectus, quos describit:

Sophoc. in Oedipo.

Ἡ δὲ σαλευθὴ καὶ νακίφισα κάρη
Βοῶν ἐτ' οὐχ οἷά τε φοινῆς σάλου.
Θήνισσα μὲν κάλυξιν ἐκάρποις χθονός,
Θθίνισσα τ' ἀγέλας βενόμοις, τοκισί-
τε
Λυόντις γυναικῶν &c.
Vbi (inquit) fluctu quassatus, nec lenara
Ex profundis caput uales, ex cruenta tempestas:
Interierunt enim iam frugifera folliculi terra,
Interijt soboles armeniorum, una cum immatura

Et idem mulierum.
Causam verò superiorem pestis non exprimit: quod scite non omisit Virgilius, & necid:
Corrupto cæli tractu, miserandaque uenis
Arboribusque sariisque lites, & leuifera annua.
Linquebant dulces animas, aut agria trahobant
Corpora: Tunc steriles exurere Sirius agros;
Arabant herba, & uicium seges agræ nugabat.

Neque verò tantum una causa, sed plures ad vim maiorem & amplificationem commemorari solent: ut si in ira, non tantum ardor, & ebullitio sanguinis, sed priores etiam causæ prodantur, ut obliuio beneficiorum, contemptus minorum iniuriarum, & cetera eiusmodi.

Hæc similitudine du-
Ha à mari
præclariss-
Clemens
Alexandr.
pad. l. 2. p. 1.
ebrietas
seducta
si cetera
nomina.